

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

گزارش‌گری مالی با کیفیت بالا

Zabihollah Rezaee

ترجمه: دکتر قاسم بولو

عملکرد کار و اثربخش بازار سرمایه مستلزم اعتماد فعالان بازار (شامل سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان) به فرآیند گزارش‌گری مالی است. گزارش‌گری مالی متقنانه، به گونه‌ای که در سال‌های اخیر شاهد آن بوده‌ایم، تهدید جدی برای این اعتماد است. کیفیت گزارش‌های مالی، شامل صورت‌های مالی قابل اعتماد و عاری از تحریف‌های بااهمیت ناشی از اشتباهات یا تقلبات، در صورتی قابل دستیابی است که یک نظام راهبری مناسب در شرکت‌ها ایجاد شده و به طور مستمر و با دقت به وظایف خود عمل کند. نظام راهبری، سازوکار حاکم بر اداره، هدایت، و نظارت شرکت سهامی عام با هدف خلق ارزش برای سهام‌داران، ضمن حمایت از منافع سایر ذینفعان (نظیر

اعتبار دهندگان، کارکنان و مشتریان) است.

برای دست‌یابی به یک نظام راهبری مناسب، باید فرآیندی طراحی شود که از گزارش‌گری مالی قابل اعتماد و مسئولانه پشتیبانی کند. ارکان این فرآیند به مثابه ستون‌های یک بنای استوار است که هدف تولید گزارش‌های با کیفیت بالا را تقویت می‌کنند و بهبود مستمر را سرلوحه کار خود قرار داده‌اند. این ارکان به شرح زیر است:

هیأت مدیره	حسابرسان داخلی
کمیته حسابرسی	حسابرسان مستقل
تیم ارشد مدیریت	مراجع نظارتی

حساب‌داران مدیریت نیز در کمک به ارکان نظام راهبری شرکت برای ایفای مسئولیت‌های خود نقش مهمی را بازی می‌کنند. گزارش سال ۱۹۹۹ کمیته "بلو ریبون" (Blue Ribbon) درباره "ارتقای اثربخشی کمیته حسابرسی" تاکید بر سه رکن شامل مدیران ارشد مالی، حسابرسان مستقل و کمیته حسابرسی را پیشنهاد کرد. با این حال، اکنون بیشترین تأکیدها بر مسئولیت کل نظام راهبری شرکت‌های سهامی عام متمرکز شده است. در ادامه به نقش هر یک از ارکان در فرآیند گزارش‌گری مالی پرداخته می‌شود.

هیأت مدیره

پیوند منافع مدیران و سهام‌داران مستلزم وجود هیأت مدیره‌ای هوشیار، مستقل و کاراست. هیأت مدیره نباید در اداره امور روزمره درگیر شود، بلکه نقش اصلی آن نظارت و کنترل بر فعالیت‌های مدیران اجرایی است. هیأت مدیره باید برنامه‌ها، تصمیمات، فعالیت‌ها و اقدامات مدیران اجرایی را به صورت مستقل تحت نظارت خود قرار دهد. طرز فکر و نگرش هیأت مدیره شرکت، معمولاً بر رفتار سایر افراد در داخل شرکت تأثیر می‌گذارد.

هیأت مدیره ناکارآمد، احتمال متقلبانه بودن صورت‌های مالی را می‌افزاید. زمانی که مدیران اجرایی به مسئولیت‌های نظارتی هیأت مدیره توجهی نکنند، در انتخاب اعضای بیرونی هیأت مدیره نفوذ داشته باشند، نشست‌ها و دستور جلسات هیأت

مدیره را تحت کنترل خود درآورند، و اطلاعات محرمانه شرکت را فقط به اعضای خاصی ارائه دهند، هیأت مدیره کارایی خود را از دست خواهد داد.

ورشکستگی دو شرکت عظیم "انرون" و "ورلدکام" در سال‌های اخیر، موجب بروز نگرانی‌هایی درباره عدم وجود نظارت هوشیارانه شد. هیأت مدیره انرون ایجاد و راه‌اندازی واحدهای اقتصادی با مقاصد خاص که صرفاً برای بیش از حد نشان دادن سود و کمتر نشان دادن بدهی‌ها طراحی شده بودند، را مجاز شمرد.

کنگره، قانون سارینز-اکسلی را در سال ۲۰۰۲ برای بهبود نظام راهبری تصویب کرد، و کمیسیون بورس و اوراق بهادار (SEC) ضوابط جدیدی را حاکم کرد. قانون "سارینز-اکسلی"، هیأت مدیره را ملزم به تشکیل کمیته حسابرسی یا قبول مسئولیت‌های آن کرد. هم‌چنین قانون مذکور، اعضای هیأت مدیره و دیگر مدیران را از اعمال متقلبانه نظیر دست‌کاری اقلام صورت‌های مالی، اعمال فشار یا نفوذ بر حسابرسان یا گمراه کردن آن‌ها منع کرد.

کمیته حسابرسی

کمیته حسابرسی (مرکب از اعضای غیرموظف و مستقل هیأت مدیره) بر نظام راهبری، گزارش‌گری مالی، کنترل‌های داخلی و عملیات حسابرسی شرکت نظارت می‌کند. هرچه کمیته حسابرسی هشیوارانه عمل کند، احتمال متقلبانه بودن صورت‌های مالی کاهش می‌یابد.

اعضای کمیته حسابرسی باید با امور مالی آشنا بوده و از لحاظ حرفه‌ای واجد شرایط، از لحاظ عملیاتی با دانش، و از حیث انجام وظیفه مستقل باشند. آن‌ها مستقیماً درباره انتصاب، جبران خدمات (تعیین حق‌الزحمه)، و نظارت بر حسابرسان مستقل مسئولیت دارند، و باید تمام خدمات حسابرسی و غیرحسابرسی که توسط حسابرسان مستقل ارائه می‌شود، از قبل به تصویب کمیته حسابرسی برسد. آن‌ها باید رویه‌هایی را برای مخبرین برای مخایره مسائل نگران‌کننده بدون ترس از عواقب آن وضع کنند، و حداقل یکی از اعضای کمیته باید در امور مالی خیره باشد.

موفقیته کمیته حسابرسی به روابط کاری آن‌ها با سایر دست‌اندرکاران شرکت بستگی دارد. زمانی که کمیته حسابرسی، اطلاعاتی را درباره تقلب احتمالی کسب می‌کند، باید به بررسی

موضوع پرداخته و گزارش خود را در این باره به هیأت مدیره ارائه کند.

کمیته حسابرسی اترون در قبال فقدان نظارت هشیارانه مورد انتقاد قرار گرفت. جلسات کم‌کمیتسه، در عین حال کوتاه و حوزه کار آن نیز محدود بود. کمیته از سوال کردن درباره تصمیمات مدیریت در ارتباط با واحدهای اقتصادی با مقاصد خاص، قاصر بود.

مدیران ارشد اجرایی

مدیران اجرایی، به ویژه مدیرعامل، نسبت به ارائه منصفانه صورت‌های مالی مسئولیت دارند. مدیریت باید گزارش‌های مالی شفاف و با کیفیت تولید کند و وضعیت و نتایج مالی را به صورت بی‌طرفانه، شفاف، یک‌نواخت و به شکل قابل مقایسه ارائه کند. مدیریت اترون در ایفای مسئولیت‌های خود به دلیل درگیری در معاملات با واحدهای اقتصادی با مقاصد خاص و تهیه و انتشار صورت‌های مالی گمراه کننده با شکست مواجه شد.

مدیران ارشد اجرایی باید اکنون صحت و کامل بودن گزارش‌های مالی را تایید کنند. و آن‌ها در قبال وضع و استقرار کنترل‌های داخلی کار و اثربخش و اجرای آن‌ها مسئولیت دارند. آن‌ها نباید اعمال متقلبانه نظیر دست‌کاری صورت‌های مالی و اعمال فشار یا نفوذ بر حساب‌سازان یا گمراه کردن آن‌ها را مرتکب شوند. هم‌چنین آن‌ها باید در گزارش تجزیه و تحلیل‌ها و مباحثات (MD&A) درباره برآوردهای عمده حساب‌داری و رویه‌های اساسی حساب‌داری، اطلاعات لازم را افشا کنند و هم‌چنین آن‌ها باید از گرفتن وام از شرکت‌های خود اجتناب کنند، معاملات داخلی سهام خود را افشا کنند و منافع دریافتی در ۱۲ ماه قبل از ارائه مجدد سود و زیان را برگردانند. محکومیت به تایید گزارش‌های مالی متقلبانه یا گمراه کننده، جریمه‌ای بالغ بر ۵ میلیون دلار یا ۲۰ سال زندان دارد. ضمناً ممکن است آن‌ها توسط کمیسیون بورس و اوراق بهادار (SEC) فاقد صلاحیت تشخیص داده شوند و دیگر نتوانند در ترکیب اعضای هیأت مدیره یا مدیران ارشد اجرایی شرکت قرار گیرند.

حساب‌سازان مستقل

استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی حسابرسی شده انتظار دارند حساب‌سازان مستقل تقلبات و موارد عدم رعایت قوانین را کشف کنند. اما حساب‌سازان مستقل هرگز سلامت شرکت مورد رسیدگی را تأیید نمی‌کنند. آن‌ها اطمینان معقولی در خصوص عاری بودن صورت‌های مالی حسابرسی شده از تحریف‌های با اهمیت فراهم می‌کنند و ریسک گمراه‌کننده بودن، نادرست بودن یا متقلبانه بودن را کاهش می‌دهند. به طور ایده‌آل، حساب‌سازان به صورت‌های مالی حسابرسی شده اعتبار می‌بخشند. کاهش ریسک منجر به کارآتر شدن بازار سرمایه و اطمینان خاطر و اعتماد بیشتر می‌شود. اما زمانی که حساب‌سازان خود در تقلبات نقش داشته یا از کشف آن‌ها قاصر باشند، فعالان بازار این سوال را خواهند پرسید: حساب‌سازان کجا بودند؟ (شاهد این مدعا

مؤسسه حسابرسی "آرتوراندرسون" است که حسابرسی "اترون و ورلدکام" را بر عهده داشت. این مؤسسه ابتدا به قصور در کشف تحریف‌های با اهمیت متهم و سپس محکوم شد. قانون "ساینز-اکسلی" یک هیأت مستقلی را تحت عنوان هیأت نظارت بر حساب‌داری شرکت‌های سهامی عام (PCAOB) ایجاد کرد. این هیأت که مرکب از دو نفر حساب‌داری سه نفر غیرحساب‌دار است، ثبت مؤسسات حسابرسی، انجام ارزیابی‌ها و کنترل کیفیت سالانه، اجرای اقدامات انضباطی و اعمال مجازات را به عهده دارد.

انتصاب اعضای این هیأت و نظارت بر فعالیت‌های آن بر عهده کمیسیون بورس و اوراق بهادار (SEC) است. این هیأت می‌تواند به طور مستقل استانداردهایی را در خصوص حسابرسی شرکت‌های سهامی عام وضع کرده یا استانداردهای حسابرسی موجود را بپذیرد. هیأت مذکور می‌تواند از عملیات مؤسسات حسابرسی ثبت‌شده بازرسی کند و نقض موارد قوانین اوراق بهادار، استانداردها و سایر مقررات را تحت پیگیری قرار دهد.

قانون مذکور مؤسسات حسابرسی را موظف کرده تا شرکا و مدیران حسابرسی خود را برای هر کار حسابرسی هر پنج سال یکبار تغییر دهند. حساب‌سازان مستقل باید تمام رویه‌های اساسی حساب‌داری را به کمیته حسابرسی گزارش کنند و در ارزیابی مدیریت درباره

برای دسته‌بندی به یک نظام راهبری مناسب، باید فرآیندی طراحی شود که از گزارش‌گری مالی قابل اعتماد و مسئولانه پشتیبانی کند. از آن‌ها این فرآیند به مثابه ستون‌های یک بنای استوار است که هدف تولید گزارش‌های با کیفیت بالا را تقویت می‌کند و بهبود مستمر را سرلوحه کار خود قرار داده‌اند.

پیوند منافع مدیران و سهام‌داران مستلزم وجود هیأت مدیره‌ای هوشیار، مستقل و کارا است. هیأت مدیره نباید در اداره امور روزمره درگیر شود، بلکه نقش اصلی آن نظارت و کنترل بر فعالیتهای مدیران اجرایی است.

اثر بخشی کنترل‌های داخلی به آن‌ها پردازند. همچنین، آن‌ها باید کاریگ‌ها و شواهد حسابرسی خود را حداقل برای هفت سال نگهداری کنند.

حسابرسان داخلی

وظیفه حسابرسی داخلی، که خط مقدم ایستادگی در برابر تقلب است، در حال حاضر بر دامنه وسیعی از فعالیت‌ها تمرکز دارد و به جزء لاینفک نظام راهبری شرکت‌ها تبدیل شده است.

را به ایجاد واحد حسابرسی داخلی مستقل ملزم کند. انتصاب رئیس واحد حسابرسی داخلی باید توسط کمیته حسابرسی صورت گیرد و گزارش‌های خود را به آن کمیته ارائه کند و مدیرعامل و مدیر ارشد مالی نیز نباید به طور مستقیم در تهیه صورت‌های مالی دخالت کنند.

به منظور پیشگیری از وظائف ناسازگار احتمالی، قانون «ساربنز-اکسلی» حسابرسان مستقل را از انجام حسابرسی داخلی برون سپاری شده توسط شرکت‌های سهامی عام به طور همزمان با

حسابرسی مالی منع کرده است.

مراجعه نظارتی

بورس‌های اوراق بهادار، کمیسیون بورس اوراق بهادار (SEC)، هیأت استانداردهای حساب‌داری مالی (FASB)، انجمن حساب‌داران رسمی آمریکا (AICPA)، انجمن حسابرسان داخلی (IIA) و سایر تدوین‌کنندگان مقررات ممکن است بر نظام راهبری، فرایند گزارش‌گری مالی، و عملکرد حسابرسی تأثیر بگذارند. کمیسیون بورس اوراق بهادار ضوابط جدید را برای مدیران ارشد اجرایی، کمیته‌های حسابرسی، استقلال

حسابرسان داخلی باید به طور مستمر در جستجوی خطوط قرمز باشند. مواردی نظیر معاملات با اشخاص وابسته باید به منظور کشف رفتار فرصت‌طلبانه مورد بررسی قرار گیرد.

ضوابط جدید کمیسیون بورس اوراق بهادار (SEC) مدیران ارشد اجرایی و مالی شرکت‌ها را به ایجاد و استقرار سیستم رویه‌ها و کنترل‌های افشا و ارزیابی کفایت و اثربخشی این سیستم الزام کرده است. حسابرسان داخلی می‌توانند مدیریت را در ایجاد، استقرار و نظارت بر این سیستم یاری کنند.

سال‌ها قبل، «کمیسیون تردوی» (Treadway) پیشنهاد کرد که «کمیسیون بورس اوراق بهادار» (SEC) شرکت‌های سهامی عام

ورشکستگی دو شرکت عظیم "انرون" و "ورلد کام" در سال‌های اخیر، موجب بروز نگرانی‌هایی در باره عدم وجود نظارت هوشیارانه شد. هیأت مدیره انرون ایجاد و راه‌اندازی واحدهای اقتصادی با مقاصد خاص که صرفاً برای پنهان کردن سود و کمتر نشان دادن پدیده‌ها طراحی شده بودند، را مجاز شمرد.

حسابرسان وضع کرده و رهکردهایی را در خصوص افشای معاملات خارج از ترانزنامه، قراردادهای مشتقه خارج از بورس و معاملات با اشخاص وابسته ارائه کرده است. ضوابط جدید، تأیید صورت‌های مالی را توسط مدیران ارشد اجرایی و تسریع در ارسال گزارش‌های سالانه و فصلی به کمیسیون بورس اوراق بهادار را الزام کرده است. بورس اوراق بهادار نیویورک (NYSE) و "نزدک" (NASDAQ) اصول رهکردی را مبنی بر لزوم مستقل بودن اکثریت اعضای هیأت مدیره صادر کرده‌اند. این اصول، کمیته حسابرسی را قادر می‌سازد تا مستقلاً درباره انتصاب، عزل یا ادامه کار حسابرسان مستقل تصمیم‌گیری کند.

بیانیه شماره ۹۹ استانداردهای حسابرسی آمریکا با عنوان "ارزیابی تقلب در حسابرسی صورت‌های مالی"، حسابرسان را ملزم می‌کند تا به حسابرسی با تردید حرفه‌ای بنگرند و هرگز نپندارند که تمام صاحب‌کاران صادق و درست‌کارند. حسابرسان باید درباره نحوه وقوع و پنهان کردن تقلب، شناسایی ریسک‌های آن و انگیزه‌ها و فرصت‌های مدیریت برای از تکاب تقلب و توانایی آن برای توجیه تقلبات، جلسات طوفان مغزی (Brainstorm) تشکیل دهند. آن‌ها باید آزمون‌هایی را برای واکنش به ریسک‌های تقلب طراحی کنند، رویه‌هایی را اجرا کنند که مورد انتظار و قابل پیش‌بینی نباشند، و زیر پا گذاشتن کنترل‌های داخلی توسط مدیران را مورد آزمون قرار دهند.

انجمن حساب‌داران رسمی در حال ارائه استانداردی برای ارتقای اثربخشی حسابرسی از طریق الزام حسابرسان به استفاده از نمونه ریسک حسابرسی است که بر فرایند ارزیابی ریسک سازمان و آزمون موارد افشا تمرکز دارد.

از سال ۱۹۷۳، هیأت استانداردهای حساب‌داری مالی (FASB) به عنوان یک سازمان خصوصی

وظیفه حسابرسی داخلی، که خط مقدم ایستادگی در برابر تقلب است، در حال حاضر بر دامنه وسیعی از فعالیت‌ها تمرکز دارد و به جزء لاینفک نظام راهبری شرکت‌ها تبدیل شده است.

برای تدوین استانداردهای حساب‌داری (اصول پذیرفته شده حساب‌داری یا GAAP) شکل گرفته است. قانون سارینز - اکسلی به هیأت استانداردهای حساب‌داری مالی اجازه داد تا وضع استانداردهای حساب‌داری را ادامه دهد. منابع مالی عمومی را برای هیأت به منظور ایفای نقش موثرتر خود فراهم کرد، و آن را ترغیب کرد تا در تدوین استانداردهای حساب‌داری، به جای اتخاذ رویکرد مبتنی بر قواعد، به سمت رویکرد مبتنی بر اصول تغییر برای دهد. هیأت استانداردهای حساب‌داری مالی اکتبر ۲۰۰۲، پیش‌نویس رویکرد مبتنی بر اصول را منتشر کرد.

هم‌چنین در حال حاضر هیأت مذکور سعی دارد اختلافات موجود میان استانداردهای حساب‌داری آمریکا و استانداردهای بین‌المللی حساب‌داری که توسط هیأت استانداردهای بین‌المللی حساب‌داری (IASB) منتشر شده است، را برطرف کند. هدف از این کار، دستیابی به مجموعه واحدی از استانداردهای حساب‌داری است.

انجمن حسابرسان داخلی از سال ۱۹۴۱ خود را به ارتقا و توسعه حسابرسی داخلی در سرتاسر جهان وقف کرده است. این انجمن در بین وظایف مختلف خود، به ترغیب حسابرسان داخلی برای ایفای نقش فعالانه در نظام راهبری شرکت‌ها پرداخته است. هم‌چنین، انجمن حسابرسان داخلی، شرکت‌ها را به ایجاد واحد حسابرسی داخلی مستقل، کارآمد و اثربخش تشویق کرده است.

در ایالت کالیفرنیا، حساب‌داران از استخدام در شرکت‌هایی که در سال گذشته حسابرسی آن را به عهده داشته‌اند، منع شده‌اند. حساب‌داران باید اسناد، مدارک و کاربرگ‌ها را تا هفت سال نگهداری کنند و اکثر اعضای هیأت حساب‌داری ایالت کالیفرنیا باید غیر حساب‌دار باشند.

انجمن حساب‌داران رسمی در حال ارائه استانداردی برای ارتقای اثربخشی حسابرسی از طریق الزام حسابرسان به استفاده از نمونه ریسک حسابرسی است که بر فرایند ارزیابی ریسک سازمان و آزمون موارد افشا تمرکز دارد.

مدیران اجرایی، به ویژه مدیر عامل، نسبت به ارائه مصفاه صورت‌های مالی مسئولیت دارند. مدیران باید گزارش‌های مالی شفاف و با کیفیت تولید کنند و وضعیت و نتایج مالی را به صورت بی‌طرفانه، شفاف، یک‌ساحت و به شکل قابل مقایسه ارائه کنند.

نقش حساب‌داران مدیریت

حساب‌داران مدیریت به عنوان یکی از اعضای تیم برنامه‌ریزی راهبردی، می‌تواند کیفیت، قابلیت اعتماد و شفافیت گزارش‌های مالی را ارتقا دهد. نقش حساب‌داران مدیریت در نظام راهبری شرکت‌ها به شرح زیر است:

ایجاد تعامل سازنده با ارکان نظام راهبری - حساب‌داران مدیریت باید با کمیته‌های حسابرسی، حساب‌رسان داخلی، و حساب‌رسان مستقل تعامل زیادی داشته باشند و اطلاعات راهبردی مورد نیاز مدیران را فراهم کنند. دانش آن‌ها درباره نحوه کسب و کار و اطلاعات مالی مورد نیاز برای مقاصد مختلف می‌تواند بسیار مفید باشد.

کمک به مدیریت در اجرای الزام تایید - ضوابط جدید، مدیران ارشد اجرایی و مالی را ملزم می‌کند تا تایید کنند که گزارش‌های مالی سالانه و فصلی را بررسی کرده‌اند. حساب‌داران مدیریت باید به مدیران کمک کنند تا این مسئولیت را به نحو موثر انجام دهند.

کمک به مدیریت برای طراحی و استقرار رویه‌ها و کنترل‌های کافی و اثربخش افشا - قانون ساربنز - اکسلی ملزم می‌کند تا گزارش سالانه‌ای درباره مسئولیت مدیریت در خصوص طراحی و استقرار ساختار مناسب کنترل‌های داخلی و وضع رویه‌های گزارش‌گری مالی ارائه شود. همچنین، مقررات کمیسیون بورس اوراق بهادار (SEC) الزام می‌کند که دخالت مدیریت یا کارکنان کلیدی و نارسایی‌های عمده و ضعف‌های با اهمیت در طراحی یا اجرای کنترل‌های داخلی به حساب‌رسان

مستقل یا کمیته حسابرسی گزارش شود. حساب‌داران مدیریت می‌توانند به اجرای این الزامات کمک کنند.

درگیری بیشتر با مسائل راهبردی - حساب‌داران مدیریت باید با مسائل نظام راهبری، مدیریت ریسک راهبردی و ریسک تجاری بیشتر درگیر شوند. آن‌ها باید شایستگی‌های خود را برای کمک به مدیریت ریسک در فعالیت اصلی سازمان خود، روان‌سازی جریان معاملات، و محصولات توسعه بخشند.

کمک به مدیریت برای انجام بهتر وظایف - حساب‌داران مدیریت باید به هیأت مدیره و مدیران ارشد اجرایی در انجام وظیفه مباشرت خود کمک کنند. منشور شرکت باید از مخبرینی که به طور قانونی اطلاعات مربوط به تقلبات را افشا می‌کنند، حمایت کند.

در نهایت، نمونه ارائه شده در فوق بر مشارکت و همکاری فعالانه شش رکن نظام راهبری شامل هیأت مدیره، کمیته حسابرسی، مدیران ارشد اجرایی، حساب‌رسان داخلی، حساب‌رسان مستقل و مراجع نظارتی استوار است. این نمونه، بهبود مستمر در کیفیت گزارش‌گری مالی را تقویت می‌کند. منافع روزافزون، و تقاضا برای، نظام راهبری مناسب و اطلاعات مالی با کیفیت بالا، فرصت بی‌ظنیری را برای حساب‌داران مدیریت برای پیوند آرمان راهبردی خود با نظام راهبری اثربخش فراهم کرده است.

منبع:

Zabihollah Rezaee, High-Quality Financial Reporting, Strategic Finance, February 2003.